

kennisdelen is vermenigvuldigen

Hartelijk welkom

ESG IN DE PRAKTIJK DILEMMA'S EN OPLOSSINGEN

24 mei 2023

kennisdelen is vermenigvuldigen

Opening

Dagvoorzitter: Fokko Covers,
bestuurslid Pensioenfonds Tandartsen en
Tandartsspecialisten

Programma webinar

- 10.30 – 10.40** **Fokko Covers**, dagvoorzitter en bestuurslid Pensioenfonds Tandartsen en Tandartsspecialisten
- 10.40 – 11.15** **De (eigen) keuzes van Pensioenfonds Hoogovens**
Jelle Beenen, directeur Beleggingen pensioenfonds Hoogovens
Axel Röhm, strategist responsible investments pensioenfonds Hoogovens
- 11.15 – 11.40** **Praktijkvoorbeeld Middelgroot pensioenfonds**
Haitse Hoos, partner Asset Advisors en bestuursburo pensioenfonds SNS Reaal
- 11.40– 12.10** **ESG-rapportage en ESG-monitoring**
Jeroen Wilbrink, executive director multi-asset solutions &
Ward Poirters, executive director ESG & ODD Specialist AIMS Goldman Sachs Asset Management
- 12.10 – 12.15** **Afsluiting**

kennisdelen is vermenigvuldigen

De (eigen) keuzes van Pensioenfonds Hoogovens

Jelle Beenen, directeur Beleggingen pensioenfonds
Hoogovens

Axel Röhm, strategist responsible investments
pensioenfonds Hoogovens

MVB Beleid Pensioenfonds Hoogovens

Ontwikkelingen sinds 2016

Stichting Pensioenfonds Hoogovens

- SPH is een ondernemingspensioenfonds dat de pensioenregeling van Tata Steel Nederland uitvoert.
- € 9 miljard aan beleggingen.
- Er is een sterke verbondenheid met het 'eigen' pensioenfonds dat 'ons geld' beheert.
- SPH heeft een eigen uitvoeringsorganisatie, met een eigen beleggingsafdeling. Dit levert focus, directe invloed en lage kosten.
- Lean and mean: SPH's beleggingsafdeling bestaat uit 10 medewerkers. Er zijn daarnaast een zestal medewerkers voor risicomanagement en portefeuilleanalyse.
- Eenvoudige, en gefocuste, beleggingsmix: vastrentende waarden (renteafdekking), aandelen, credits, Europees vastgoed.
- Intern beheer voor Europese aandelen en renteafdekking.

MVB: situatie 2016

Bestuur 7 maart 2016 over drijfveren van SPH m.b.t. MVB:

1. Fatsoenlijk handelen ✓
2. Voorkomen reputatieschade ✓
3. Profileren ✗
4. ESG factoren zijn risicofactoren ✓
5. ESG factoren zijn performance kansen ✓
6. Kapitaal gebruiken voor maatschappelijke impact ✗

Beleggingsovertuigingen m.b.t. MVB

- Maatschappelijk verantwoord beleggen moet passend zijn bij de doelstellingen van het pensioenfonds *en de voorkeuren van de geledingen van het pensioenfonds*.
- Het pensioenfonds is zich ervan bewust dat eigenaarschap verantwoordelijkheid met zich meebrengt en handelt hiernaar.

Beleidsuitgangspunten 2016:

- Analyse ESG-factoren op zelfde niveau als andere risicofactoren. (Gericht op risico op de portefeuille)
- Geen prioritering in ESG-risico's. (elke E,S, of G-factor kan een financieel risico of kans representeren)
- 'Daden boven woorden'. Verwachte effect is van het hoogste belang.
- Portefeuillesamenstelling moet de MVB-toets kunnen doorstaan. Belangrijker dan methodiek, themakeuze, beleidsnotities etc.
- MVB-acties moeten consistent zijn met de beïnvloedingskracht van SPH, al of niet in combinatie met anderen.
- ESG-integratie per beleggingscategorie vormgeven op een daarvoor relevante wijze.
- Verantwoordelijkheden die samenhangen met aandeelhouderschap worden serieus genomen.
- SPH geeft zich rekenschap van maatschappelijke gevolgen van de beleggingen. Hoe hoger in de keten van eigenaarschap, hoe meer verantwoordelijkheid genomen wordt.
- SPH laat zich bij ethische overwegingen leiden door wat in de Nederlandse context als fatsoenlijk wordt gezien. Tata's Ethical Code en internationale verdragen als UN Global Compact zijn ook richtinggevend.
- Positie op externe ranglijsten/benchmarkstudies is geen beleidsdoel (ook niet informeel).

Praktijk 2016:

- Stemrecht wordt altijd uitgevoerd.
- Jaarlijks ESG rapport naar Bestuur over de intern beheerde aandelenportefeuille.
- Verantwoord beleggen en ESG integratie is verplicht en expliciet onderdeel van de selectie en evaluatie van externe managers. (Zonder harde criteria)
- Ondersteuning van GRESB bij vastgoed.
- Dominante beleggingsstijl bij aandelen: *geconcentreerd bottom-up*. (Werkt als filter tegen de meest controversiële bedrijven, voorkomt onbewuste exposures.)
- Eenvoudige beleggingsmix: geen Private Equity, geen hedge fondsen, geen EMD.

➔ Relatief laag ESG–risico, maar ook weinig expliciet MVB-Beleid

Toenemende wens van Bestuur om het e.e.a. tastbaarder te maken ➔ aanschaf MSCI ESG database

2017-2018: hoe verder?

Blokkade in besluitvorming:

- Bestuur: “kan er niet ‘meer’ MVB komen?”
- Beleggers: “kan dat wat specifiek?”
- Bestuur: “kom maar met een voorstel, jullie zijn de experts”
- Beleggers: “Wij hebben geen expertise welke maatschappelijke doelen het fonds wil nastreven en onze persoonlijke voorkeuren doen er hier niet toe”

Het IMVB-convenant (en de ondertekening daarvan) maakte het mogelijk deze impasse te doorbreken.

- Convenantsverplichtingen en tijdslijnen dwingen keuzes en acties af.
- IMVB vroeg om concretisering van het beleid
- IMVB vroeg om prioritering op basis van achterbannenraadpleging
- De focus van IMVB op negatieve impact en de aansluiting bij internationale verdragen sloot aan bij de SPH uitgangspunten.

Raadpleging van de geledingen

- Sessies met vertegenwoordigers van de geledingen werknemers, gepensioneerden en sponsor o.l.v. een externe facilitator
- Door alle geledingen sterk gedeelde uitgangspunten:
 - Doelstelling van het pensioenfonds is in de eerste plaats het kunnen uitbetalen van de pensioenen → streef lange termijn economische waardecreatie na.
 - We zijn een fatsoenlijk fonds → sociaal maatschappelijke lange termijn waardecreatie is een belangrijke randvoorwaarde.
 - MVB vormgeven met eigen keuzes op basis van een eigen gedegen -evidence based- analyse.
 - Laat je niet voor een ander zijn karretje spannen.
 - Trek geen te grote broek aan als fonds, maar stel zinvolle en haalbare doelen.
 - Gebruik invloed, maar ga niet op de stoel van bedrijven zitten.
 - Vier thematische aandachtsgebieden: klimaat als risico, klimaat als kans voor de circulaire economie, goede arbeidsomstandigheden, gezonde leefomgeving.

Link met werkgever

- MVB beleid van pensioenfonds Hoogovens staat volledig los van de werkgever. Wel oppassen dat uitingen en acties van het pensioenfonds (internationaal) niet opgevat worden als van de werkgever.

The screenshot shows a news article on the PensioenPro website. The header includes the site name and navigation links. The article is dated 28 June 2021 and is categorized as 'NIEUWS'. The title is 'Hoogovensfonds: gevaar voor omwonenden is een 'no-go' bij beleggingen'. The text discusses the pension fund's sustainable investment policy and its focus on climate risk, mentioning Tata Steel. A sidebar on the left contains social media links and a snippet of the article text. A 'Laatste nieuws' section on the right shows a timestamp and a headline about the Dutch government's climate plan.

PensioenPro Agenda Magazine Podcasts Insights Adverteren Abonneren Meer ▾

Maarten van Wijk • PP 28 jun. 21

NIEUWS

Hoogovensfonds: gevaar voor omwonenden is een 'no-go' bij beleggingen

Pensioenfonds Hoogovens wil zich in het duurzaam-beleggingsbeleid richten op een gezonde leefomgeving en klimaatrisico. Volgens het fonds zijn die thema's 'herkenbaar en dichtbij' voor werknemers en werkgever Tata Steel.

Dat staat in het [jaarverslag](#) van het fonds, dat de pensioenen verzorgt voor ruim 28.000 (oud)-werknemers en gepensioneerden van staalfabrikant Tata Steel Nederland.

Laatste nieuws

08:00
PFZW past klimaatplan aan na

Situatie 2023

- Voltijds medewerker voor verantwoord beleggen.
- Engagementprovider aangesteld, stemmen weggehaald bij externe managers (extern aandelen beheer is vormgegeven d.m.v. gesegregeerde mandaten).
- Vastgoed engagement door aansluiten bij GREEN.
- Klimaatbeleid op basis van Parijs en 'real world change'.
- Uitsluitingsbeleid voor beleggingen in tabak, teerzanden, kolen en controversiële wapens, i.v.m. onafhankelijkheid van de sponsor, of i.v.m. zeer ernstige controverses
- Inclusiebeleid landen
- Passieve aandelenfondsen zullen worden omgezet naar gesegregeerde mandaten, zodat eigen MVB beleid gevoerd kan worden.
- Expliciete MVB score voor alle externe managers
- Verdere uitwerking van de thematische voorkeursgebieden 'gezonde leefomgeving' en 'goede arbeidsomstandigheden' staan voor 2023 op de agenda

Maart 2021 heeft het Bestuur bewust de volgende keuzes gemaakt i.v.m. SFDR:

- Geen opt-out voor artikel 4: *Opt-out is niet consistent met eigen uitgangspunten en IMVB ondertekening*
- Geen classificatie voor artikel 8: *SPH neemt negatieve impact mee, maar vindt dat met het classificeren van de SPH pensioenregeling als een product dat duurzaamheidskenmerken promoot een te grote broek zou worden aangetrokken. (Zeker ook in aanmerking nemend dat beleidsuitgangspunt is dat primair economische lange termijn waardecreatie moet worden nagestreefd.) Daarom is artikel 8 niet passend voor SPH.*

Deze keuze staat onder druk omdat anderen een andere keuze hebben gemaakt. In hoeverre zijn eigen keuzes hier mogelijk?

Het lijkt meer over 'woorden' dan 'daden' te gaan.

Pensioenfonds Hoogovens

Pensioenfondsen met een artikel 8-regeling zijn meer geneigd ook rekening te houden met duurzaamheidsrisico's. 'Gemiddeld kiest 70% van de pensioenfondsen die geclassificeerd zijn als Artikel 8 ook voor opt-in op artikel 4', aldus consultant Caroline Bosch van Sprenkels.

Toch is er ook één pensioenfonds dat een opt-in op artikel 4 combineert met een grijze pensioenregeling (artikel 6). Bosch wil niet zeggen om welk fonds het gaat, maar uit aanvullend onderzoek van Pensioen Pro blijkt dat het Pensioenfonds Hoogovens is.

Vertaling naar concrete stappen:

Zinvolle maatstaven voor klimaatbeleid

Klimaatrisico's

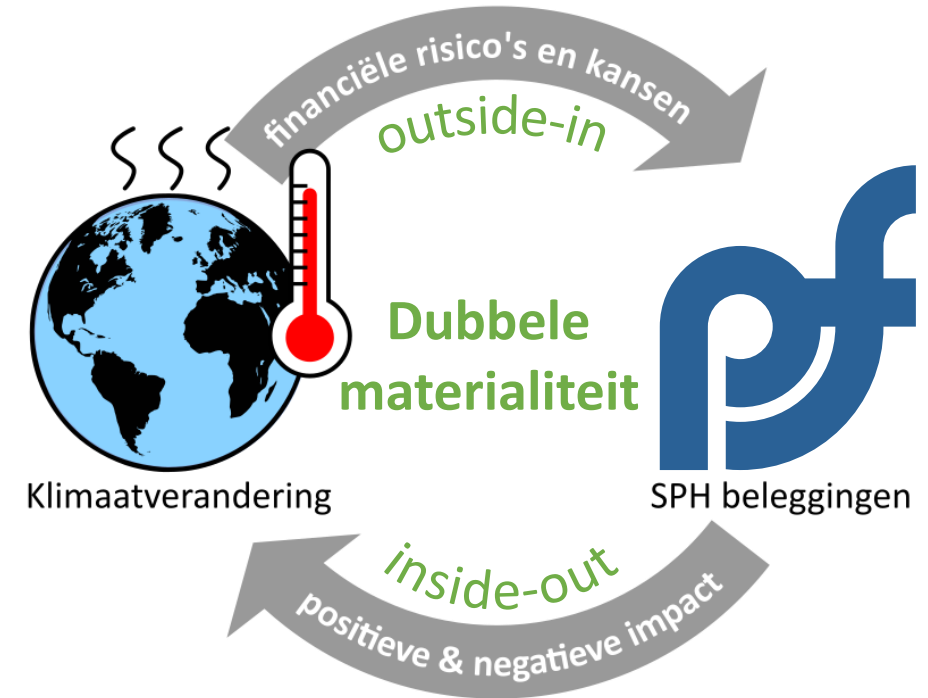
Klimaatverandering is een makkelijk duurzaamheidsrisico, want

- doelstelling is helder: **Overeenkomst van Parijs**
- oorzaak kan in één parameter worden gemeten: antropogene **BKG-emissies**

Hiermee eindigt het makkelijke deel!

Klimaatrisico is een **systemrisico** en de financiële risico's zijn niet beperkt tot de bedrijven met een hoge CO₂-uitstoot.

- Voorbeelden:
- Ook een CO₂-neutraal bedrijf heeft last van fysieke klimaatrisico's
 - Dure energietransitie → inflatie
→ minder consumentenbestedingen (minder groei)
 - Verlies aan biodiversiteit, ecosystemen en ecosysteemdiensten

Uitgangspunten

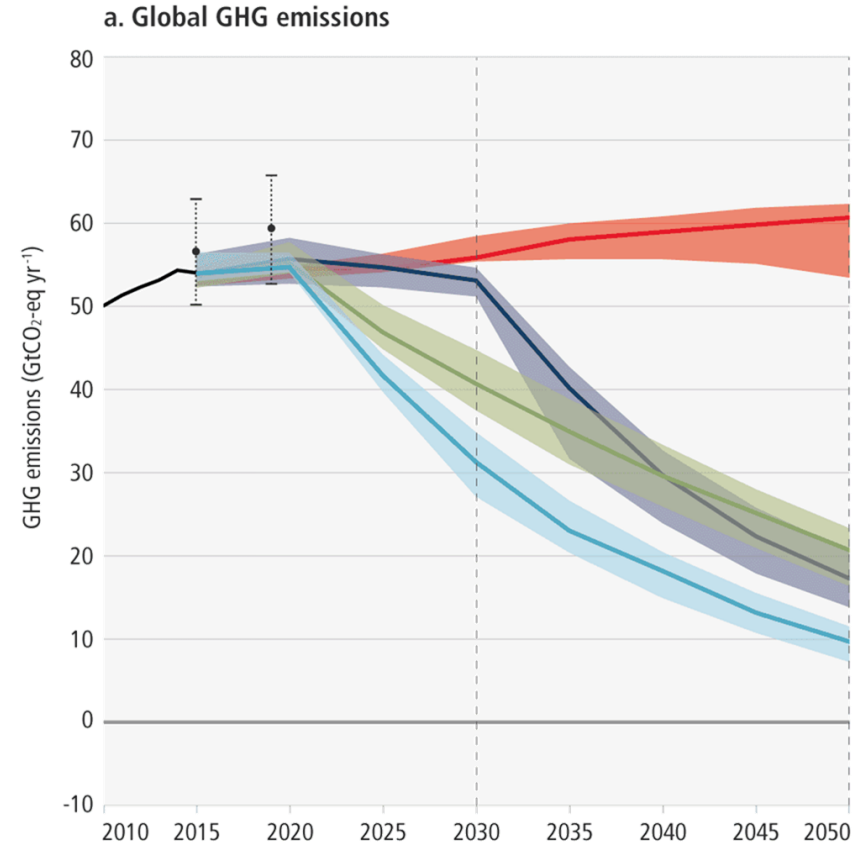
SPH kiest voor twee uitgangspunten:

- **Doelstelling van Parijs**
 - 48% reductie in 2030 (t.o.v. 2019)
 - Net zero in 2050
- **Real world change**

Ter verduidelijking:

- Portefeuilledecarbonisatie $\neq$ real world change
- Brown-spinning $\neq$ real world change

Waarom 48%?

IPCC report van April 2022. In gemodelleerde paden die de opwarming beperken tot 1,5°C (>50%) zonder of met beperkte overschrijding, wordt de wereldwijde netto CO₂-emissie verminderd in vergelijking met de gemodelleerde 2019-emissies met **48%** [36-69%] in 2030.

Bron: IPCC. April 2022. Climate Change 2022. Mitigation of Climate Change. Summary for Policy Makers.

Hoe bereik je *real world change*?

Uitsluiten

versus

Actief eigenaarschap
(stemmen & engagement)

Voorbeeld: Wie heeft meer invloed gehad op Shell?

ABP

Uitsluiten van sector fossiel

Aandeelhouderresoluties van Mark van Baal

Deze vraag is onbeantwoord (en zal dat ook blijven). Duidelijk is dat beide tot nu toe onvoldoende effect hadden. De wereld is nog niet *Paris-aligned*.

Vragen die hierbij horen:

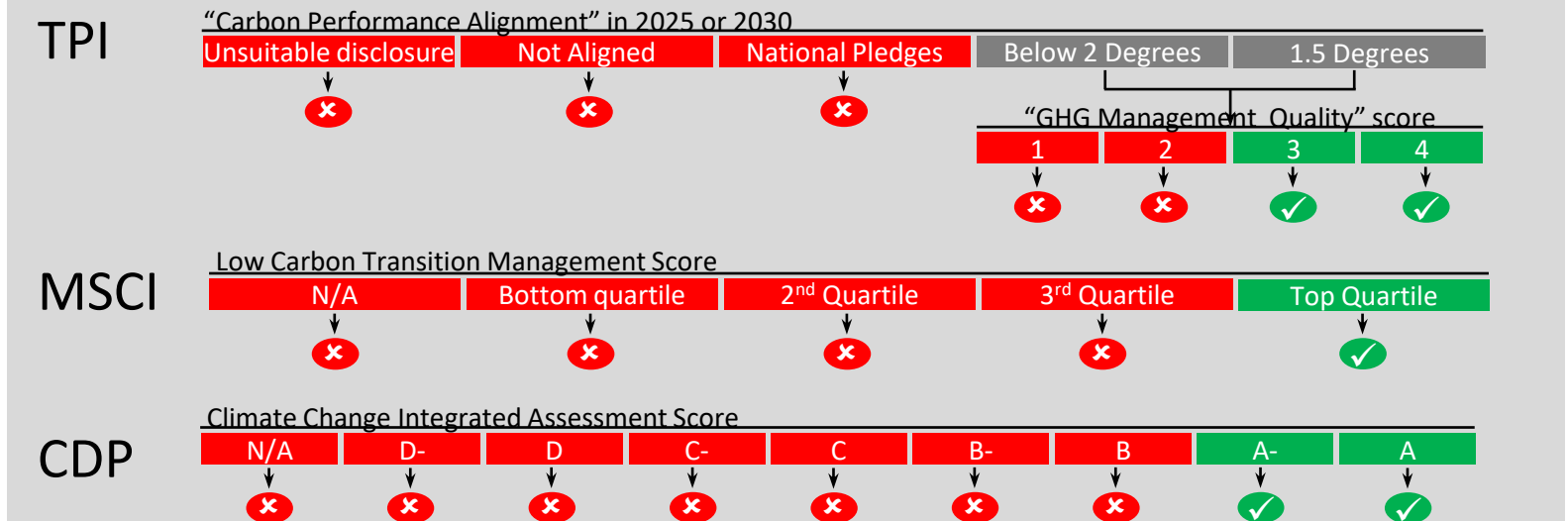
- Zorgen *schone handen* voor een *schone economie*?
- Werkwijze:
Cost of capital verhogend → return verlagend
- Hebben we werkelijk invloed? Blijft het niet een praatclub?
- Hoe maak je resultaten inzichtelijk aan deelnemers?

Waarvoor heeft SPH gekozen?

Uitsluiten van sectoren zonder toekomstbestendig businessmodel:

- Thermische kolen
- Teerzanden

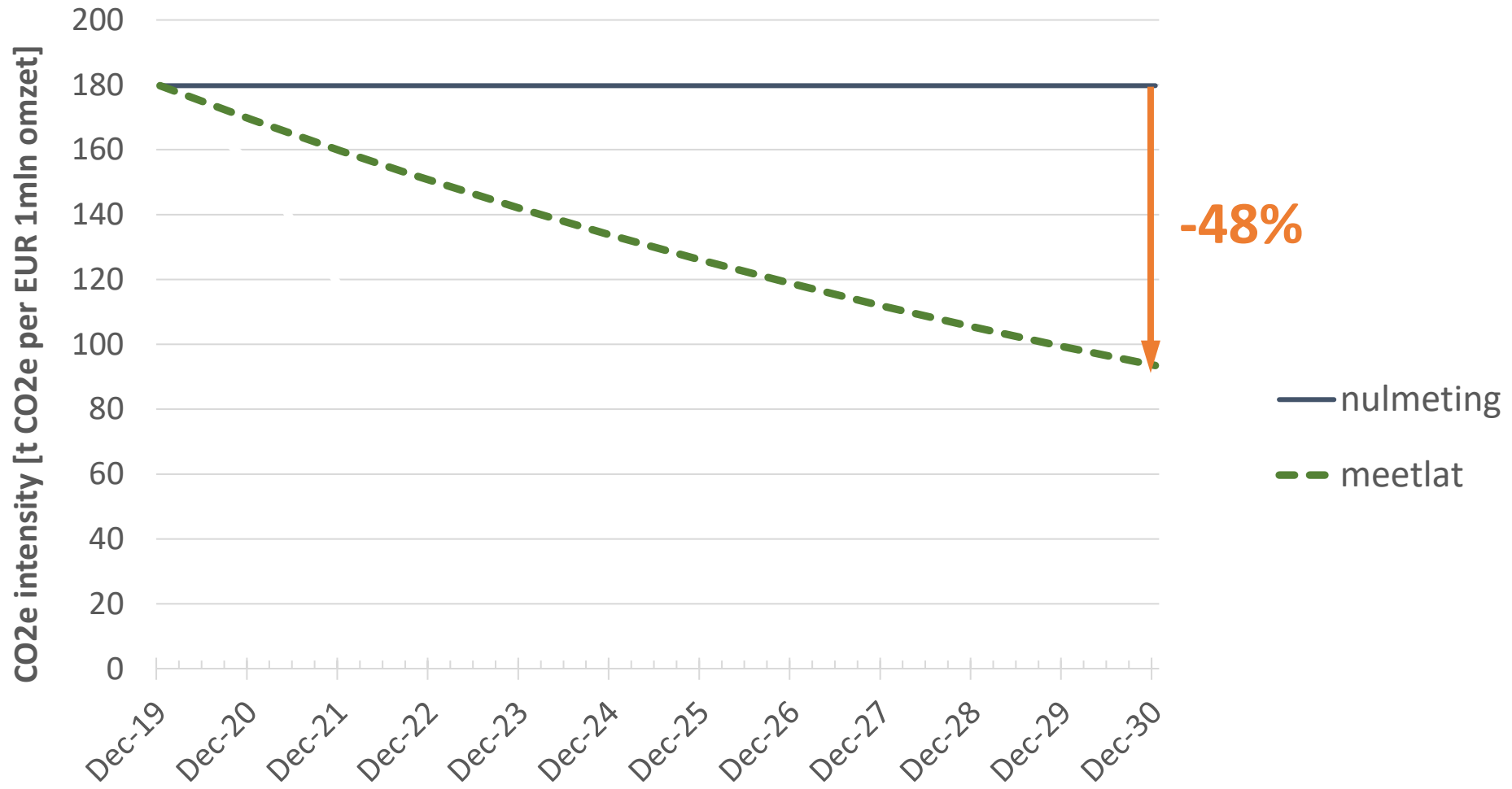
Hurdle: 30% van omzet, met de volgende escapes:

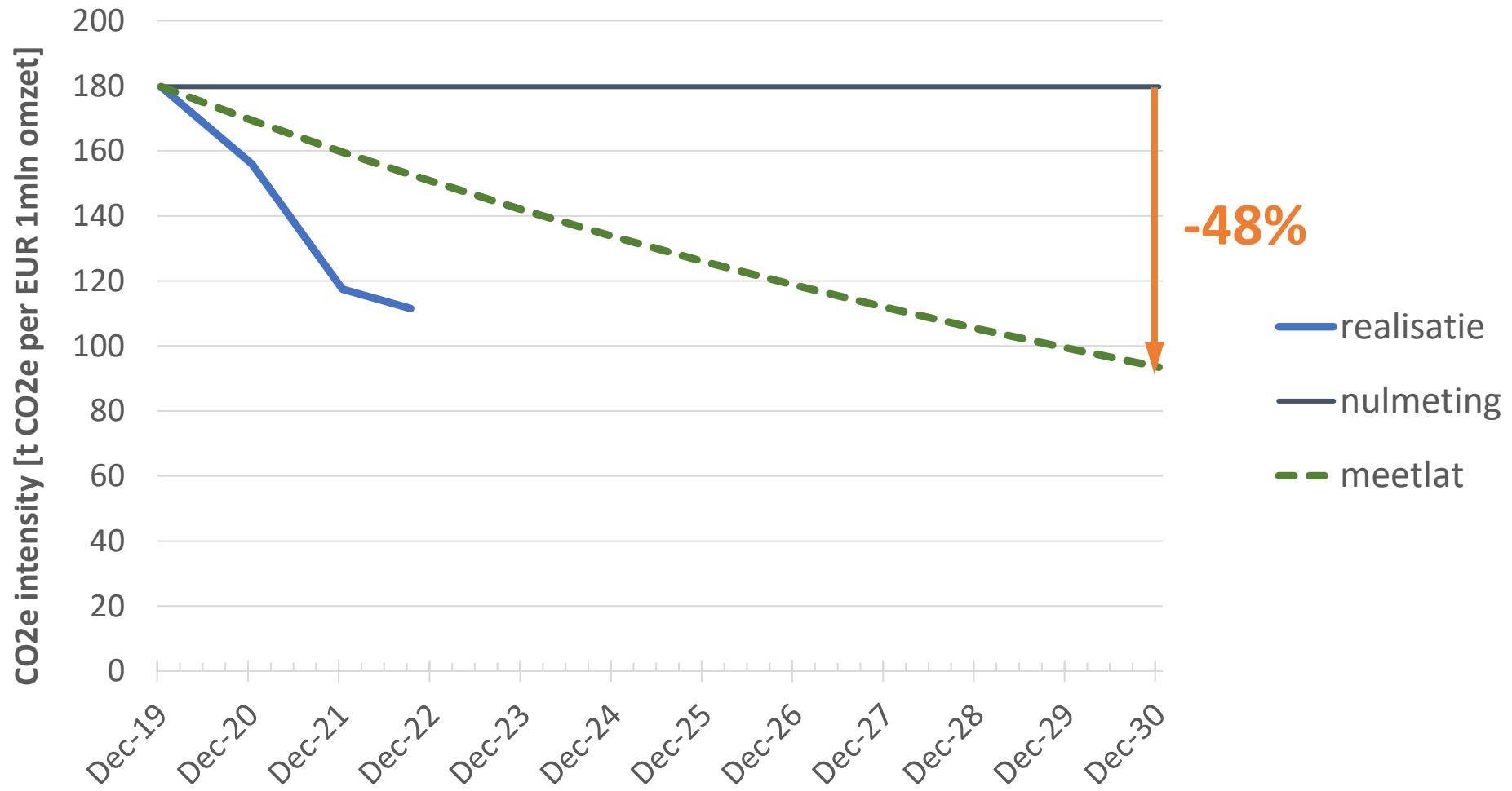
Versterken van engagement

- Columbia Threadneedle Investments: aandelen & credits
- Global Real Estate Engagement Network (GREEN): vastgoedfondsen
- (ClimateAction 100+)

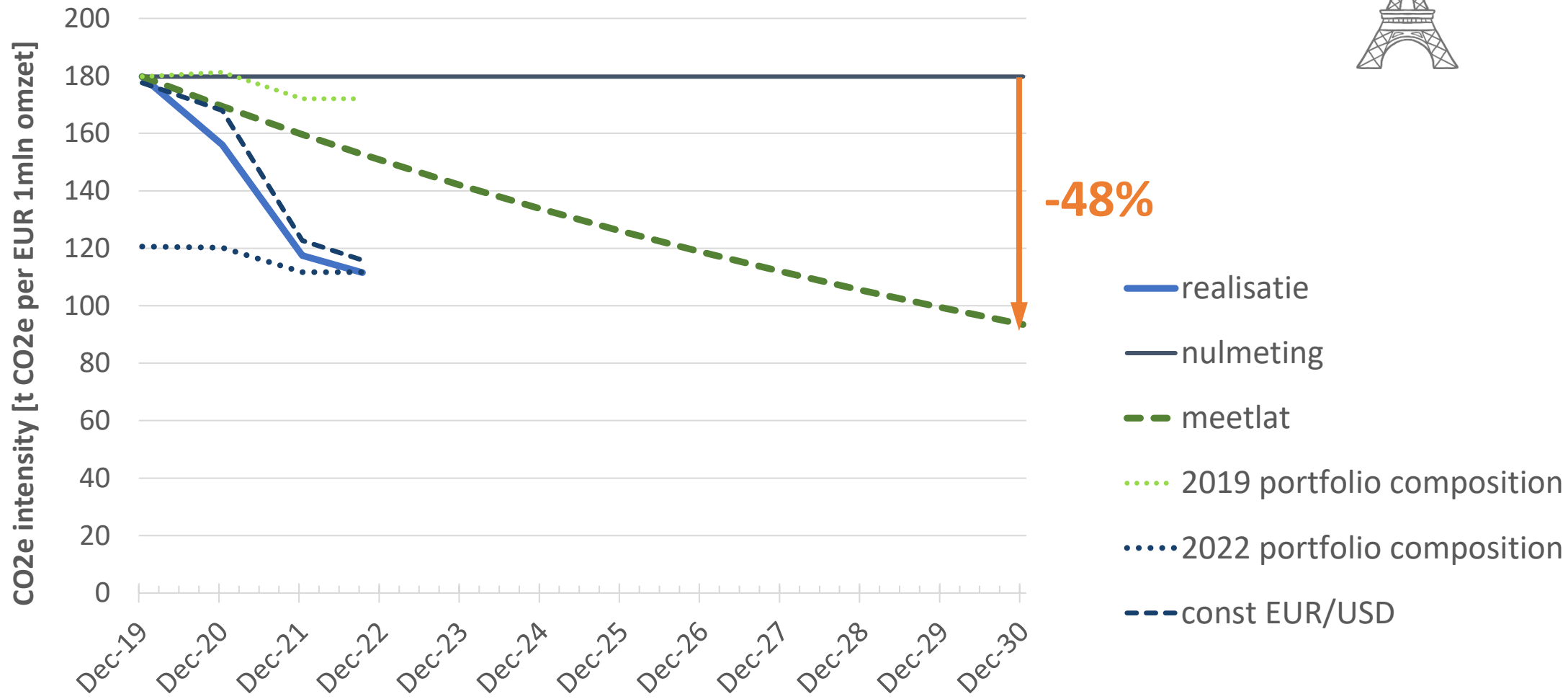
Decarbonisatie zakelijke waarden vs. meetlat SPH

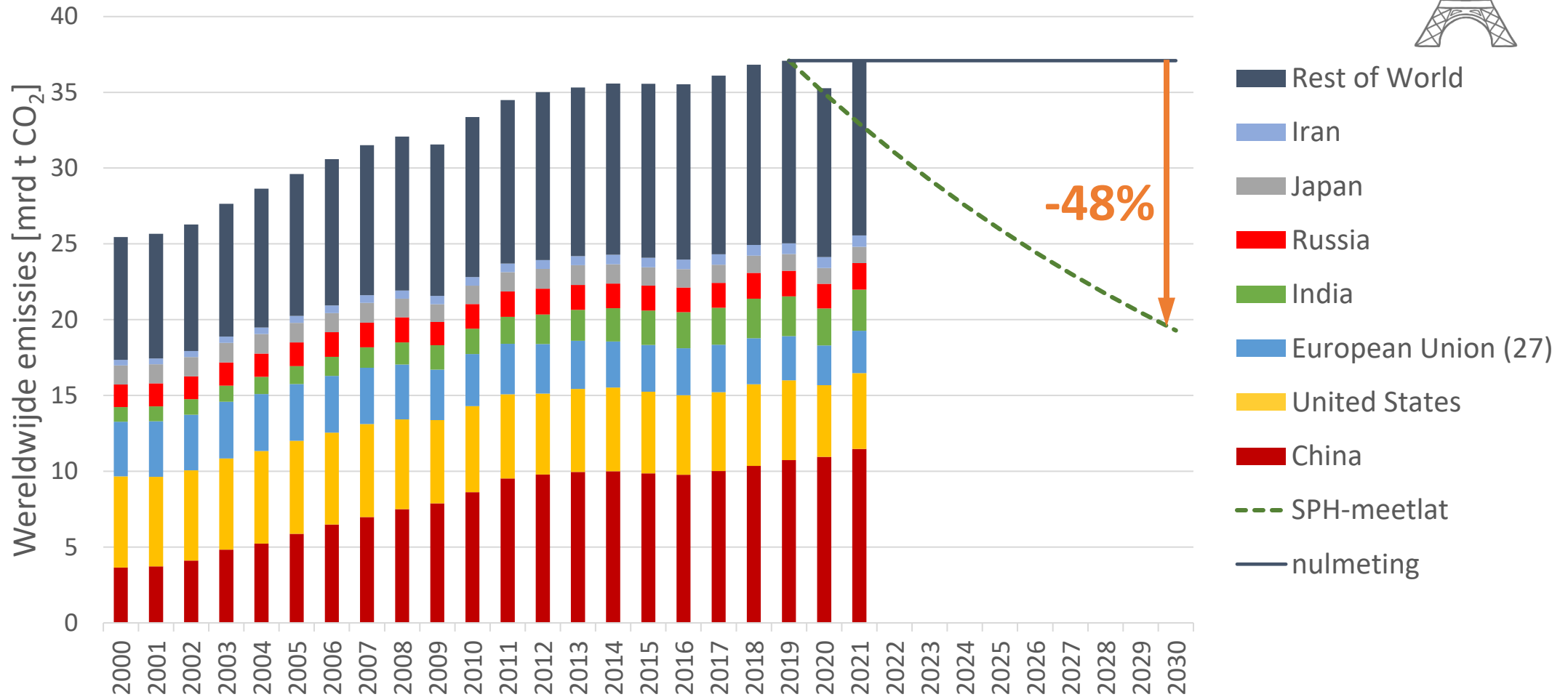
Decarbonisatie zakelijke waarden vs. meetlat SPH

Decarbonisatie zakelijke waarden vs. meetlat SPH

Globale uitstoot vs. meetlat SPH

Risicobeoordeling: Key Risk Indicators

Criterium	Metriek	Beoordelingskader	Risico
globale emissies	t CO2e	in lijn met 1,5°C in lijn met 2°C op weg naar > 2°C	
CO2e-intensiteit aandelen & credits	t CO2e per € 1mln omzet	5,2% reductie p.j. <5,2% reductie p.j.	

We scoren op de tweede Key Risk Indicator groen, maar dit is slechts beperkt bereikt door 'real world change'. Het is vooral het gevolg van verandering in de portefeuillesamenstelling.

Volgende stap

Probleem: Key Risk Indicator CO2-voetafdruk is terugkijkend

Wat is een beter alternatief? Beoordelen van **klimaatplannen** van bedrijven.

Voorbeelden:

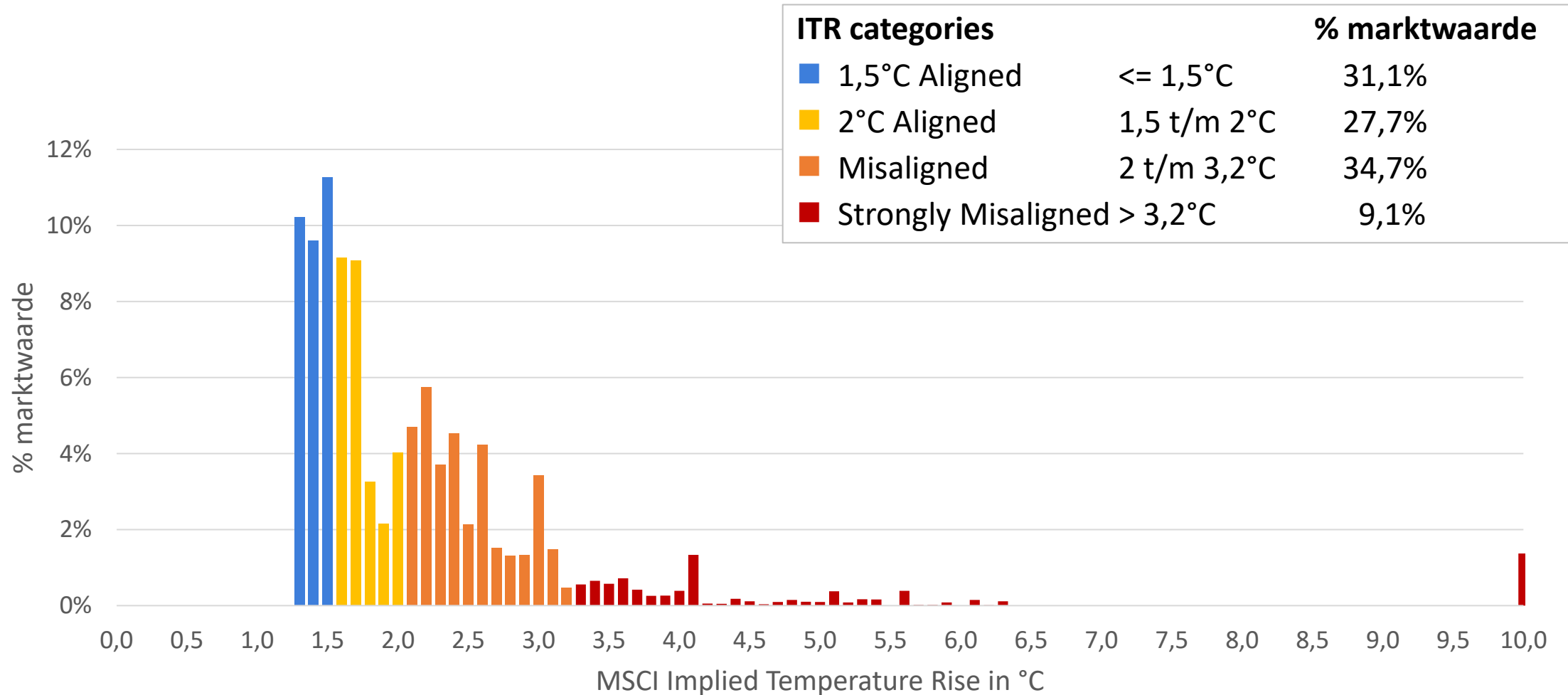
Wat is nodig: Sector- en landenspecifieke meetlat

Voorbeelden: Staal: CO2-uitstoot per ton ruw staal

Auto: CO2-uitstoot per gereden km

Probleem: Deze initiatieven hebben (nog) geen volledige dekking. Daarom gebruiken we (vooralsnog) MSCI Implied Temperature Rise (ITR)

Implied Temperature Rise

Scope: aandelen & credits (zonder direct lending), databron: MSCI

Zijn we er dan nu?

Probleem: Papier is geduldig

Een bedrijf kan makkelijk dingen beloven als deze ver in de toekomst liggen! Wat zegt 'net zero in 2050'?

Toekomstperspectief: **Capex** en **naleving van investeringsplannen** van ondernemingen beoordelen.

Klimaatverandering en verlies aan biodiversiteit zijn tweelingen

De ontwikkeling sinds 2015 op het gebied klimaat herhaalt zich voor het thema biodiversiteit (maar dit keer veel sneller):

- Overeenkomst van Parijs (2015) → Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (2022)
- Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)
→ Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD)
- ClimateAction 100+ → NatureAction 100

Maar ook een belangrijk verschil: biodiversiteitsverlies kent niet één parameter maar een veelheid

Vragenronde

kennisdelen is vermenigvuldigen

MVB beleid

Praktijkvoorbeeld Middelgroot pensioenfonds

Haitse Hoos,
partner Asset Advisors en bestuursburo
pensioenfonds SNS Reaal

ASSET ADVISORS

- Vanuit Asset Advisors vervul ik diverse rollen bij diverse (pensioen)fondsen
 - Adviseur, consultant, manager selecteur, bestuurder, toezichthouder, etc
- Bij SNS Reaal vervul ik de rol van Investment Officer op het Pensioenbureau
- Pensioenfonds SNS Reaal is het pensioenfonds voor medewerkers van de Volksbank en Athora
 - Met voorheen Actiam en nu nog steeds ASN in de gelederen heeft ook de werkgever een strikt MVB beleid

 Pensioenfonds **SNS REAAL**

MVB ambitie

- Het fonds heeft een vermogen van ongeveer €3 mrd en belegt hoofdzakelijk via beleggingsfondsen

‘Het pensioenfonds belegt duurzaam om de welvaart en het welzijn van huidige en toekomstige generaties te bevorderen.’

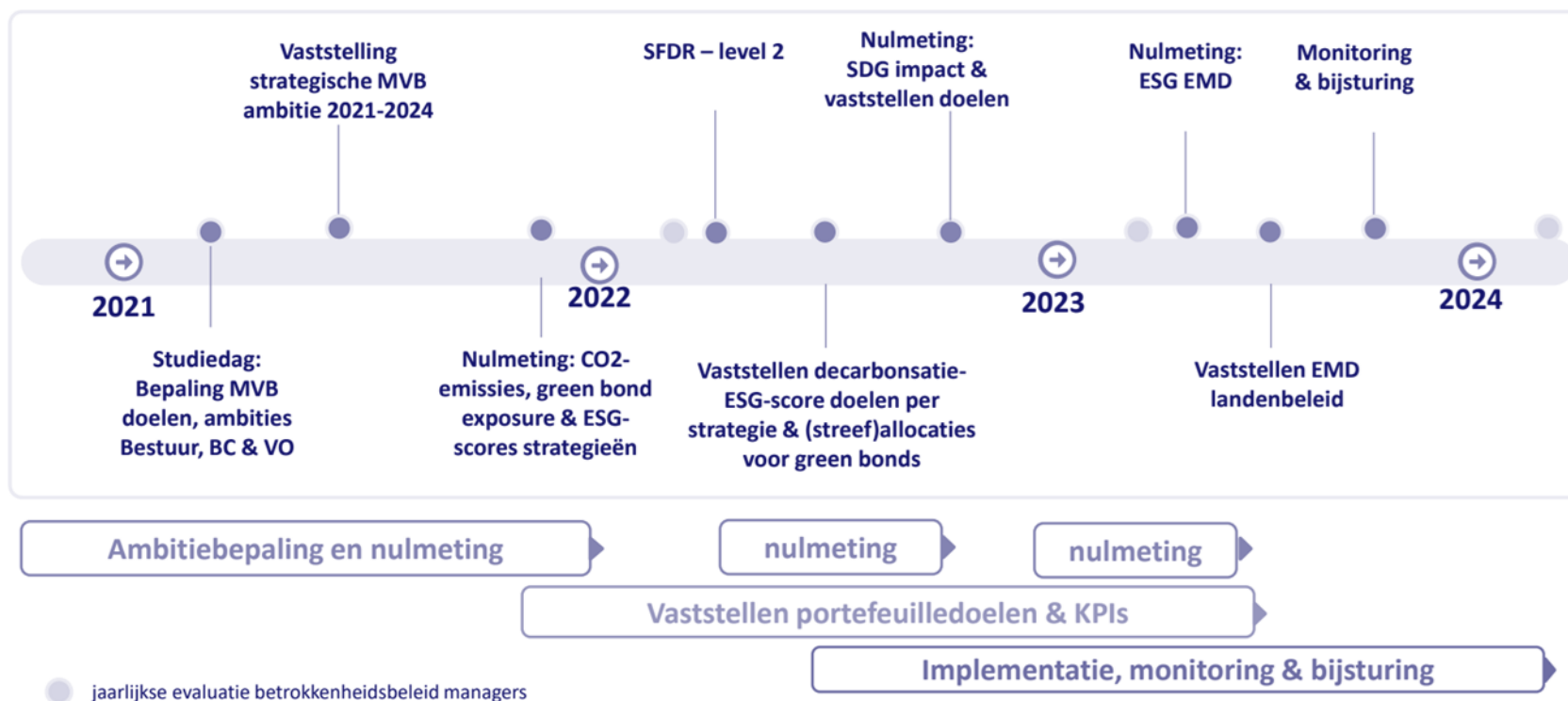
- Het Pensioenfonds heeft een intrinsieke motivatie om het vermogen van de deelnemers duurzaam te beleggen. Het bestuur is van mening dat duurzaam beleggen op de lange termijn bijdraagt aan een beter risico- en rendementsprofiel. Tevens is het Pensioenfonds zich bewust van haar maatschappelijke rol en de verantwoordelijkheid die daarbij hoort.

Ambitie koploper

- Het fonds heeft een strategische MVB-ambitie vastgesteld met tijdslijn

Strategische Ambitie Verantwoord Beleggen 2021-2024

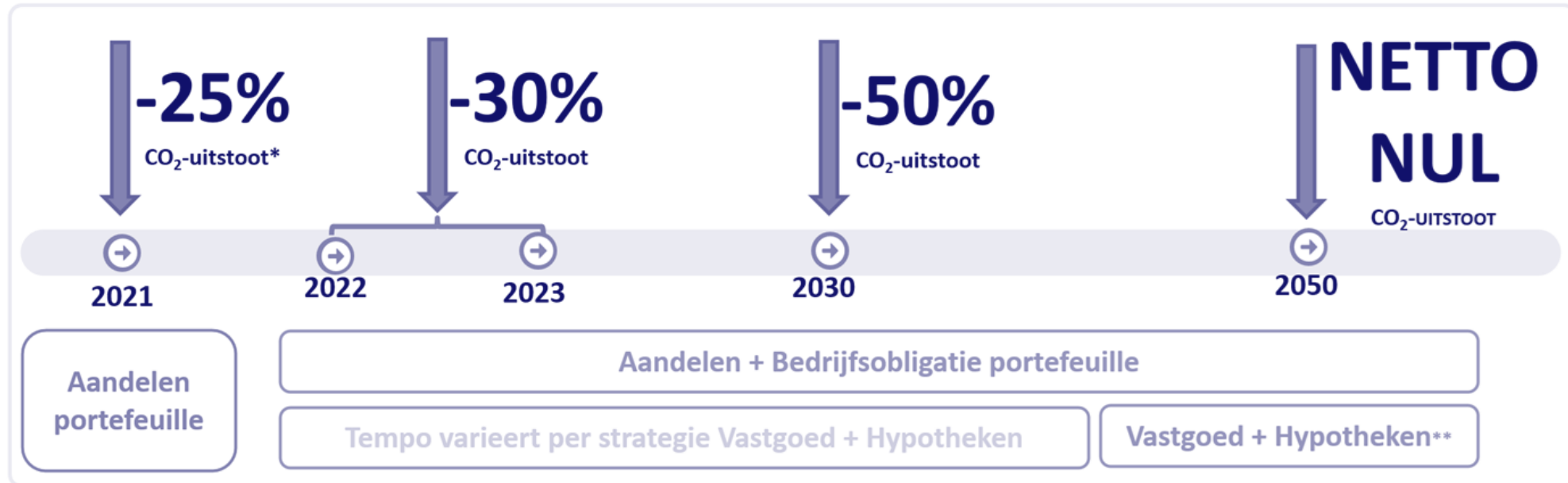
Tijdslijnen

Decarbonisatie doelen

Decarbonisatiedoelen PFSR

Tijdslijnen & Scope

* Gemeten als scope 1+2+3 CO₂-intensiteit versus de brede marktindex.

** Decarbonisatiedoelen voor vastgoed en hypotheke zijn nog niet formeel vastgesteld, maar zijn passende doelen die reeds aan dit overzicht zijn toegevoegd.

VBDO ranglijst

- Beste kleine pensioenfonds (positie 9)
- Sterkste stijger

EM aandelen

- 70% reductie CO₂ kunnen realiseren versus bredere marktindex door selectie nieuwe managers/fondsen

Greenbonds

- In 2022 minimale weging green bonds per portefeuille vastgesteld

Beleggingscategorie	Minimum	
Green	Groeidoelstelling*	Bond
	Allocatie	
	Green Bond Allocatie	
Bedrijfsobligaties	9%	20%
Staatsobligaties	15%	20%
Collateralized Bonds	15%	15%
Asset Backed Securities	25%	25%

**) Te realiseren voor 2025*

- Maar de portefeuille credits al in 2023 volledig vergroend naar 100% green en social bonds

Landen uitsluitingsbeleid => EMD manager wissel

Land/Criterium	EU Sanctie Wapenembargo tegen centrale overheid	VN Sanctie Wapenembargo tegen centrale overheid	Freedom of the World Index Score <20	VN Sanctie Wapenembargo tegen centrale overheid	Freedom of the World Index Score <20
Afghanistan			X		X
Azerbaijan			X		X
Bahrain			X		X
Belarus	X		X		X
Burundi			X	X	X
Cameroon			X		X
Central African Republic	X	X	X		X
Chad			X		X
China			X		X
Cuba			X		X
Democratic Republic of the Congo			X	X	X
North Korea			X	X	X
Republic of the Congo					X
Russia			X		X
Saudi Arabia					X
Somalia			X	X	X
South Sudan			X	X	X
Sudan			X		X
Syria			X		X
Tajikistan					X
Turkmenistan					X
United Arab Emirates					X
Uzbekistan					X
Venezuela			X		X
Vietnam					X
Yemen					X
Zimbabwe			X		

- Keuze van landenuitsluitingsbeleid leidde tot de keuze voor een andere manager en een ander fonds

Meten is weten

- Hulp van onze fiduciair GSAM met rapportage (verplichtingen)
 - MVB jaarverslag
 - SFDR
 - Rapportages

Kleine fondsen (ondergrens)

- Door te beleggen in fondsen zijn er beperkingen,
 - Maar de mogelijkheden nemen heel snel toe
 - Dialoog met manager levert ook impact
 - Robeco HY zet mede door onze vraag een artikel 9 fonds op uit het artikel 8 fonds
- Door de grotere vraag naar MVB producten neemt ook het aanbod toe:
 - Voldoende mogelijkheden voor kleinere fondsen
 - Soms beetje geduld nodig
 - Maar vragen blijven stellen aan de manager kan helpen
 - Daarbij helpt het als de manager ook intrinsiek een ESG beleid heeft en niet alleen door vragen uit de markt
- Hierdoor zou ik geen specifieke ondergrens stellen

Vragenronde

kennisdelen is vermenigvuldigen

ESG-rapportage en ESG-monitoring

Ward Poirters – Altis, Goldman Sachs Asset Management

Jeroen Wilbrink - Multi-Asset Solutions, Goldman Sachs Asset Management

**Goldman
Sachs**

Asset
Management

ALTIS
INVESTMENT MANAGEMENT

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

Managementsamenvatting Portefeuille:

ESG Risicomonitor

Portefeuille:

2023 Q1

Managementsamenvatting

De blootstelling van de portefeuille aan financieel materiële ESG risico's

De portefeuille heeft een lager ESG landenrisico binnen ontwikkelde landen dan de benchmark

Portefeuille 14.6
Benchmark 14.7

De portefeuille heeft een hoger ESG landenrisico binnen opkomende landen dan de benchmark

Portefeuille 26.5
Benchmark 26.0

De portefeuille heeft een lager ESG bedrijfsrisico dan de benchmark

Portefeuille 20.7
Benchmark 22.3

De impact van de portefeuille op klimaat en milieu

De portefeuille heeft een lagere CO2e-intensiteit dan de benchmark

Portefeuille 1090
Benchmark 1313

De portefeuille heeft een lagere afvalproductie dan de benchmark

Portefeuille 522
Benchmark 896

De portefeuille heeft een hoger waterverbruik dan de benchmark

Portefeuille 34.2
Benchmark 33.0

De blootstelling van de portefeuille aan hoog impact controverses is lager dan de benchmark

Portefeuille 2.4 %
Benchmark 3.0 %

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

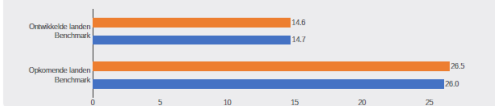
ESG landen- en bedrijfsrisico:

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

ESG landenrisico: de blootstelling aan financieel materiële ESG risico's

Het ESG landenrisico betreft de financieel materiële risico's die overblijven nadat mitigerende maatregelen genomen zijn. Het risico wordt bepaald door de mate waarin een land in staat is de nationale welvaart te vergroten uit natuurlijk kapitaal, menselijk kapitaal en institutioneel kapitaal. Een ESG landenrisicoscore van ca. 20 wordt gezien als laag tot gemiddeld.

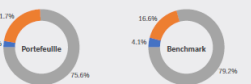
ESG landenrisico (0-100), lager is beter

Ontwikkelde landen: de portefeuille en benchmark hebben enkel blootstelling aan beleggingen met een laag landenrisico

Opkomende landen: de portefeuille heeft een grotere blootstelling aan beleggingen met een laag landenrisico dan de benchmark

Welke landen in mijn portefeuille hebben het hoogste ESG landenrisico?

Land	Gewicht	ESG risico	Strategien
Kenya	0.025%	34.7	Nordes - Emerging Market Bond F
Uzbekistan	0.038%	34.4	Nordes - Emerging Market Bond F
Nigeria	0.048%	34.1	Nordes - Emerging Market Bond F
Tanzania	0.010%	33.8	Nordes - Emerging Market Bond F
Benin	0.029%	33.2	Nordes - Emerging Market Bond F

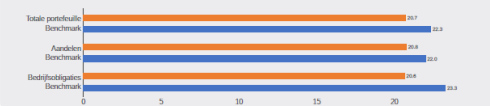
ESG Risicomonitor | 2023 Q1

ESG bedrijfsrisico: de blootstelling aan financieel materiële ESG risico's

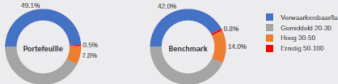
Het ESG risico betreft de financieel materiële risico's die overblijven nadat mitigerende maatregelen genomen zijn. Het risico wordt onder andere bepaald door de activiteiten van het bedrijf en in hoeverre deze risico's gemiddeld worden. Een ESG risicoscore van ca. 20 wordt gezien als laag tot gemiddeld.

Het ESG bedrijfsrisico van de totale portefeuille is lager dan de benchmark

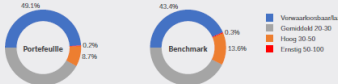
Een lager ESG bedrijfsrisico (0-100), is beter

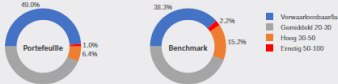
Totaal: de portefeuille heeft een lagere blootstelling aan beleggingen met een hoog en ernstig bedrijfsrisico dan de benchmark

Aandelen: de portefeuille heeft een lagere blootstelling aan beleggingen met een hoog en ernstig bedrijfsrisico dan de benchmark

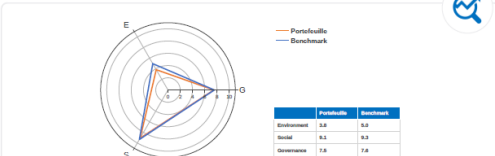

Bedrijfsobligaties: de portefeuille heeft een lagere blootstelling aan beleggingen met een hoog en ernstig bedrijfsrisico dan de benchmark

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

ESG bedrijfsrisico: Environmental, Social and Governance risicocontributies

Eik afzonderlijk bedrijf wordt gescoord op 20 risico-indicatoren, waarbij een lagere risicoscore beter is. Deze risico-indicatoren zijn verdeeld over de E (7), S (5) en G (8). Afhankelijk van de bedrijfsactiviteit is een risico-indicator wel of niet van toepassing. Voorbeelden van deze risico-indicatoren zijn: Emissions, Land Use & Biodiversity, Occupational Health & Safety, Human Capital, Corporate Governance en Business Ethics.

Welke bedrijven in mijn portefeuille hebben het hoogste ESG risico?

Bedrijfsobligaties	Sector	Gewicht	ESG risico	Strategien
Company name	Industrials	16.539%	52.9	Strategy name
	Energy	6.726%	52.6	
	Energy	32.191%	50.7	

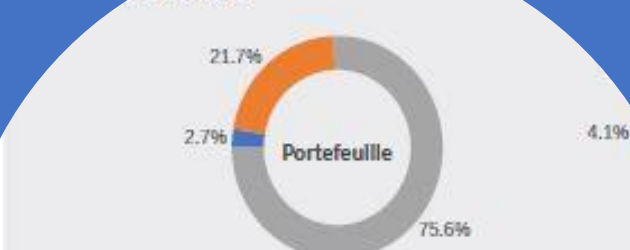
ESG Risicomonitor | 2023 Q1

ESG bedrijfsrisico: de blootstelling aan financieel materiële ESG risico's

Het ESG risico betreft de financieel materiële risico's die overblijven nadat mitigerende maatregelen genomen zijn. Het risico wordt onder andere bepaald door de activiteiten van het bedrijf en in hoeverre deze risico's gemiddeld worden. Een ESG risicoscore van ca. 20 wordt gezien als laag tot gemiddeld.

ESG risico	Strategien
Nu	44.7
Nu	42.8
Nu	41.5
ESG risico	Strategien
Nu	70.8
Nu	65.3
Nu	65.3
ESG risico	Strategien
Nu	64.4
Nu	51.6
Nu	48.9

ESG landenrisico: de blootstelling aan financieel materiële ESG risico's

Welke landen in mijn portefeuille hebben het hoogste ESG landenrisico?

Land	Gewicht	ESG risico	Strategien
Kenya	0.025%	34.7	N
Uzbekistan	0.038%	34.4	
Nigeria	0.048%	34.1	
Tanzania	0.010%	33.8	
Benin	0.029%	33.2	

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

ESG bedrijfsrisico: ESG Karakteristieken

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

Klimaat- en milieukarakteristieken: hoe efficiënt zijn de portefeuille in vergelijking tot de benchmark?

Onderstaande grafieken betreft de intensiteit van de CO₂e-emissies, water en afval. Het getal geeft aan hoeveel CO₂e nodig heeft om USD 1 mln omzet te genereren. Door de berekening te baseren op de omzet vergelijken. Bedrijven met een lagere intensiteit zijn minder belastend voor het milieu.

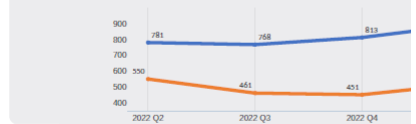
CO₂e emissies - Scope 1 & 2

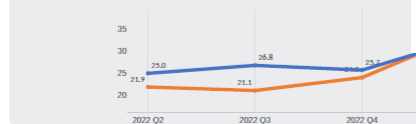
CO₂e emissies - Scope 1, 2 & 3

Afvalproductie

Waterverbruik

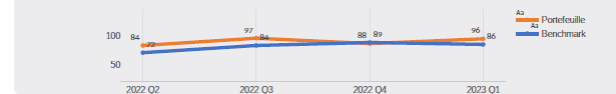
ESG Risicomonitor | 2023 Q1

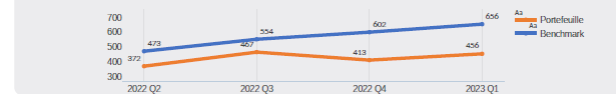
Klimaat- en milieukarakteristieken: wat is de voetafdruk van mijn portefeuille in vergelijking tot de benchmark?

Onderstaande grafieken betreft de voetafdruk van de CO₂e-emissies, water en afval. De voetafdruk laat zien voor hoeveel CO₂e-emissies, afval en water de beleggingsportefeuille verantwoordelijk is per USD 1 mln van het belegd vermogen. Deze methode kijkt niet naar de omzet van een bedrijf maar naar de enterprise value (betreft de beurswaarde en schulden incl. cash). Waar intensiteit zorgt voor een vergelijking tussen bedrijven, laat de voetafdruk zien hoeveel CO₂e-emissies, afval en water aan de beleggingsportefeuille kunnen worden gelinkt.

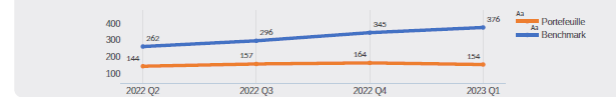
CO₂e emissies - Scope 1 & 2

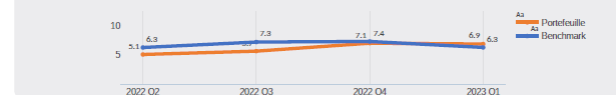
CO₂e emissies - Scope 1, 2 & 3

Afvalproductie

Waterverbruik

De voetafdruk van de portefeuille versus de benchmark uitgedrukt in reële eenheden

Cijfers geschaald naar portefeuilles

Bronnen: ISS ESG met European Environment Agency, Space.com, Eurostat en Bureau

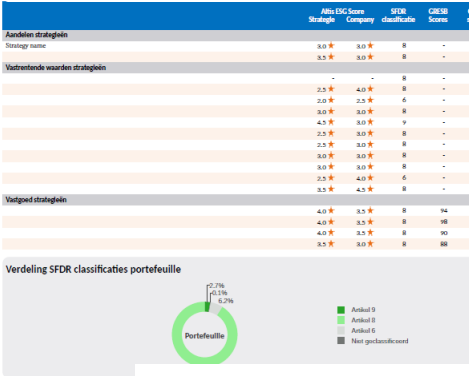
ESG Risicomonitor | 2023 Q1

ESG-risico's op strategieniveau:

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

Overzicht Altis ESG scores, SFDR classificaties en GRESB scores

Op jaarbasis voert Altis een uitgebreide kwaliteitsanalyse over de mate ESG integratie van alle beheerders en onderliggende strategieën. Deze analyse resulteert in een score van 0 tot 5 sterren. Daarnaast verkrijgt Altis aanvullende informatie over bijvoorbeeld de SFDR-classificaties en, indien van toepassing, GRESB scores. Onderstaande tabel geeft de uitsluitingen weer. Daarnaast is er een overzicht van de verdeling van de SFDR-classificaties op marktwaarde gebaseerde gewichten toegestaan.

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

Kengetallen op strategieniveau
Wat zijn de ESG kenmerken van de strategieën en vermogensbeheerders in mijn portefeuille?

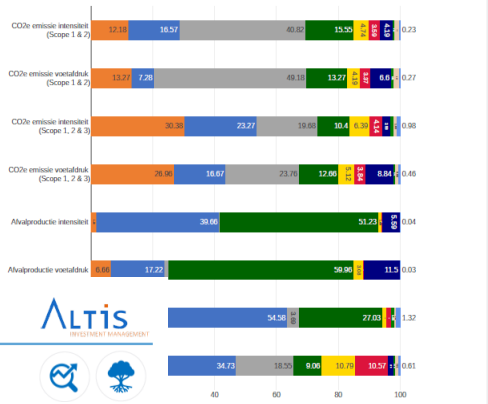
	ESG kenmerken (p-100)	CO2-emissies (p-100)	Water (p-100)
Aandelen strategieën			
Belegging naam	24.5	1040	2008
Belegging naam	25.0	1437	2008
	19.9	558	397
	21.3	1006	351
Versterkende waarde strategieën			
	19.7	995	94
	20.4	1012	83
	-	-	-
	-	-	-
	25.9	-	-
	25.6	-	-
	34.8	-	-
	34.7	-	-
	-	-	-
	18.1	944	29
	19.2	1184	47
	19.8	-	908
	14.7	-	-
	18.8	-	-
	14.7	-	-
	18.4	1397	6
	-	-	-
	19.3	584	12
	-	-	-
	25.4	-	-
	26.6	-	-
	23.7	3291	116
	25.3	2638	3077

• Het betreft intensiteitscijfers: CO2-emissies, afval en water worden gebond per USD 1 miljoen omzet.
• Cijfers niet zichtbaar wanneer dekking minder dan 20% is.
• De beschikbare informatie voor geldmarktfondsen is beperkt. Er is geen informatie beschikbaar voor staatsobligaties, hypotheekfondsen, vastgoed en alternatieve beleggingen.

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

Klimaat- en milieukarakteristieken: wat is de bijdrage van de verschillende strategieën?

Onderstaande grafiek geeft de contributies van de verschillende beleggingsstrategieën aan de klimaat- en milieukarakteristieken weer. Des te groter de kleur van een beleggingsstrategie (weergegeven in de legenda onderaan de grafiek), des te groter de bijdrage aan de specifieke klimaat- en milieukarakteristiek. Wanneer de kleur niet of nauwelijks zichtbaar is, betekent dit dat de beleggingsstrategie vrijwel geen bijdrage heeft aan die specifieke klimaat- en milieukarakteristiek. De volgorde van de strategieën is gebaseerd op de CO2-emissie intensiteitscijfers (Scope 1, 2 & 3), waarbij de strategie met de hoogste contributie als eerst genoemd wordt.

ALTIS
INVESTMENT MANAGEMENT

ESG
INVESTMENT MANAGEMENT

old Bonds (EUR H)
World Natural Capital (P) Index Fund (A, CO2, EUR H)
Liquid Further 3M (D) Cap (EUR)
Emerging Markets Custom ESG Equity Index Fund (L, FGR)
ind - Euro Corporate Sustainable Bond (D ACC EUR)
Corporate Green Bond (L, EUR)
ig Market Bond Fund (D) (D) (D)
Duration Matching Fund (D) (D) (D)
Duration Matching Fund (L) (D) (D)
Liquid Fund (D) Cap (EUR)

ESG controverses in de portefeuille:

ESG Risicomonitor | 2023 Q1

Klimaat- en milieukarakteristieken: wat is de voetafdruk van mijn portefeuille in vergelijking tot de benchmark?

Waterverbruik

De voetafdruk van de portefeuille versus de benchmark uitgedrukt in reële eenheden

Cijfers geschaald naar portefeuilleniveau

Disclaimer

Dit document is uitsluitend opgesteld ter informatie en is geen aanbod noch een uitnodiging om effecten of een ander beleggingsproduct te kopen of verkopen of om deel te nemen in een handelsstrategie noch het verlenen van een beleggingsdienst noch beleggingsresearch. Hoewel de inhoud van dit document met de meeste zorg is samengesteld en is gebaseerd op betrouwbare informatiebronnen, wordt er geen enkele uitdrukkelijke of impliciete garantie of verklaring gegeven omtrent de juistheid of volledigheid van de informatie. Dit document bevat informatie en data verstrekt door externe data providers. De informatie in dit document kan zonder voorafgaande kennisgeving worden gewijzigd. Goldman Sachs Asset Management B.V., Goldman Sachs Asset Management Holdings B.V., noch enig andere vennootschap of bedrijfsonderdeel behorend tot The Goldman Sachs Group Inc., noch een van haar bestuurders of werknemers, noch de externe data providers, aanvaarden enige aansprakelijkheid of verantwoordelijkheid met betrekking tot de hierin opgenomen informatie. Het is niet toegestaan dit document te vermenigvuldigen, reproduceren, distribueren, verspreiden of tegen vergoeding beschikbaar te stellen aan derden, zonder de voorafgaande uitdrukkelijke, schriftelijke, toestemming van Goldman Sachs Asset Management B.V. Op deze disclaimer is Nederlands recht van toepassing.

This document has been prepared solely for the purpose of information and does not constitute an offer, in particular a prospectus or any invitation to treat, buy or sell any security or to participate in any trading strategy or the provision of investment services or investment research. While particular attention has been paid to the contents of this document, no guarantee, warranty or representation, express or implied, is given to the accuracy, correctness or completeness thereof. Any information given in this document may be subject to change or update without notice. This document contains information and data provided by third party data providers. Neither Goldman Sachs Asset Management B.V., Goldman Sachs Asset Management Holdings B.V. nor any other company or unit belonging to The Goldman Sachs Group Inc., nor any of its directors or employees, nor any third party data provider, can be held directly or indirectly liable or responsible with respect to this document. This document and information contained herein must not be copied, reproduced, distributed or passed to any person other than the recipient without Goldman Sachs Asset Management B.V.'s prior written consent. Any claims arising out of or in connection with the terms and conditions of this disclaimer are governed by Dutch law.

Deze publicitaire mededeling is uitsluitend bedoeld voor MiFID professionele beleggers. Deze publicitaire mededeling is uitsluitend opgesteld ter informatie en is geen aanbod noch een uitnodiging om effecten of een ander beleggingsproduct te kopen of verkopen of om deel te nemen in een handelsstrategie noch het verlenen van een beleggingsdienst noch beleggingsresearch. Hoewel de inhoud van dit document met de meeste zorg is samengesteld en is gebaseerd op betrouwbare informatiebronnen, wordt er geen enkele uitdrukkelijke of impliciete garantie of verklaring gegeven omtrent de juistheid of volledigheid van de informatie. De informatie in deze publicitaire mededeling kan zonder voorafgaande kennisgeving worden gewijzigd. Altis Investment Management B.V. noch enig andere vennootschap of bedrijfsonderdeel behorend tot The Goldman Sachs Group Inc., noch een van haar bestuurders of werknemers aanvaarden enige aansprakelijkheid of verantwoordelijkheid met betrekking tot de hierin opgenomen informatie. Het gebruik van de informatie in deze publicitaire mededeling is op eigen risico. Het is niet toegestaan dit document te vermenigvuldigen, reproduceren, distribueren, verspreiden of tegen vergoeding beschikbaar te stellen aan derden, zonder de voorafgaande uitdrukkelijke, schriftelijke, toestemming van Altis Investment Management B.V. De waarde van uw belegging kan fluctueren. In het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. Deze publicitaire mededeling is niet bestemd voor US Persons als gedefinieerd in Rule 902 van Regulation S van de United States Securities Act of 1933, en mag niet gebruikt worden voor het werven van investeringen of inschrijven op effecten in landen waar dit niet is toegestaan door de lokale toezichthouder of wet- en regelgeving. Op deze disclaimer is Nederlands recht van toepassing.

Part of this publication may contain Sustainalytics proprietary information that may not be reproduced, used, disseminated, modified nor published in any manner without the express written consent of Sustainalytics. Nothing contained in this publication shall be construed as to make a representation or warranty, express or implied, regarding the advisability to invest in or include companies in investable universes and/or portfolios. The information is provided “as is” and, therefore Sustainalytics assumes no responsibility for errors or omissions. Sustainalytics cannot be held liable for damage arising from the use of this publication or information contained herein in any manner whatsoever.

Vragenronde

Tot slot: volgende KPS-bijeenkomst

29 juni 2023
v.a. 14.00 uur

KPS zomerbijeenkomst
UITNODIGING volgt binnenkort

Thema

KOM IN ACTIE: Nieuwe perspectieven op activatie van deelnemers

Sprekers o.a.

- Wendy Brink, Deloitte
- Michael Visser, Nibud
- Stefan Taubert, Mijn pensioenregister
- Andrea Middel, Financial Planning Standards Board

Dagvoorzitter

- Monique van der Poel

Locatie

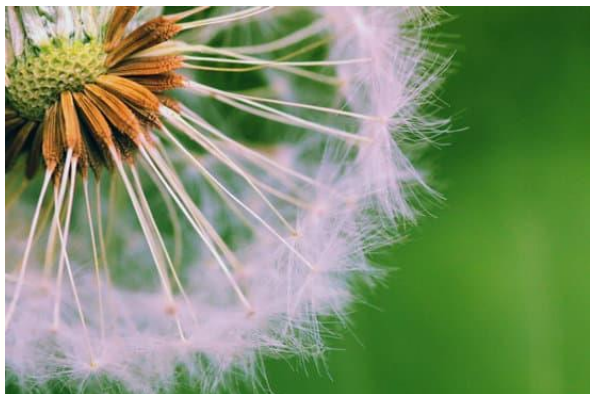
Te gast bij Deloitte in Rotterdam

Dank voor jullie aandacht!

- PE-punten worden aangevraagd bij AG
Wel PE, maar niet bij AG? Vraag dan verklaring op bij secretariaat KPS!
- We zijn erg benieuwd naar jullie reactie op dit webinar → evaluatie volgt

KPS, delen is vermenigvuldigen

Afsluiting

KPS

Postbus 44

3879 CA Hoevelaken

T: 033 257 05 88

info@kps.nl

www.kps.nl

Kring van Pensioenspecialisten

@kringpensioen

© KPS. Niets uit deze presentatie mag worden vermenigvuldigd, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van KPS.